

Mensenhandel

Wat is mensenhandel? Hoe weet ik of mensenhandel ook in mijn gemeente voorkomt? En hoe kan ik dit herkennen? Wat zijn de taken en tools van een gemeente? Antwoorden op deze vragen leest u in deze infosheet, een gezamenlijke uitgave van de Regionaal Informatie en Expertise Centra (RIEC's) en het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV).

Roemenen die komen werken in de land- en tuinbouw en te maken krijgen met schrijnende arbeidsomstandigheden: paspoort afgepakt, minder salaris dan beloofd, slapen in vieze en brandgevaarlijke ruimten zonder ramen. Jonge vrouwen uit Oost-Europa die naar Nederland komen met het idee dat ze een goede baan krijgen in de horeca, maar in werkelijkheid gedwongen worden in de prostitutie te werken. Nederlandse meisjes die in handen vallen van loverboys. Indonesiërs die Nederland worden binnengesmokkeld

en vervolgens onder erbarmelijke omstandigheden in restaurantkeukens aan de slag moeten. Het zijn enkele voorbeelden van mensenhandel in Nederland.

Mensenhandel is een ernstige schending van de mensenrechten en kan een vorm zijn van georganiseerde criminaliteit. Het verschijnsel mensenhandel is zeer actueel en de aanpak en bestrijding hiervan staat sterk in de schijnwerpers. Bij mensenhandel is er sprake van afhankelijkheid, dwang en uitbuiting van personen met het doel er financieel voordeel mee te behalen. De overheid heeft de aanpak van mensenhandel tot prioriteit benoemd. Mensenhandel komt in heel Nederland voor.

VORMEN VAN MENSENHANDEL

Er zijn verschillende vormen van mensenhandel, waaronder gedwongen prostitutie (o.a. loverboys), arbeidsuitbuiting, handel in organen, gedwongen criminaliteit en gedwongen bedelarij. In Nederland is mensenhandel strafbaar gesteld in het artikel 273f Wetboek van Strafrecht. Een aantal van deze vormen lichten we specifiek toe.

Arbeidsuitbuiting

Arbeidsuitbuiting is een vorm van mensenhandel en gaat verder dan alleen slecht werkgeverschap. Bij uitbuiting op het werk gaat het om misbruik van kwetsbare mensen. Deze werknemers zien zich onder meer gedwongen om zwaar of ongezond werk te doen. Daarbij is hun huisvesting slecht, is hun paspoort ingenomen, hebben ze hoge schulden bij de werkgever, worden ze zwaar onderbetaald, maken zij te lange werkdagen of mogen ze niet uit vrije wil het bedrijf(sterrein) verlaten. Er is sprake van afhankelijkheid en dwang. Dwang hoeft overigens niet altijd fysiek te zijn, maar kan ook psychisch zijn of uit dreiging bestaan. Experts vermoeden dat deze vorm van mensenhandel in sectoren zoals de land- en tuinbouw, bouw, schoonmaak, uitzendbranche, voedselverwerking en horeca in totaal evenveel slachtoffers maakt als uitbuiting in de prostitutiebranche.

Versie oktober 2011

Loverboys

Loverboys zijn mensenhandelaren die personen doelbewust emotioneel afhankelijk maken en uitbuiten om er geld mee te verdienen. Dit gebeurt bijvoorbeeld door (de belofte van) het aangaan van een liefdesrelatie maar ook door dwang en geweld. Uit onderzoek (o.a. politie Rotterdam-Rijnmond en de Universiteit van Utrecht) is gebleken dat loverboys tegenwoordig steeds vaker het internet gebruiken bij het werven van slachtoffers (het zogenaamde ‘groomen’). De plaats waar loverboys hun slachtoffers rekruteren lijkt te zijn verschoven van het schoolplein naar sociale netwerksites, jongerensites en chatboxen. Uit dossieronderzoek van de politie Rotterdam-Rijnmond blijkt dat in de helft van de zaken de slachtoffers via het internet zijn geworven. Deze ‘loverboymethodes’ worden niet alleen gebruikt in de prostitutiesector, maar ook bijvoorbeeld bij gedwongen drugsmokkel of om het slachtoffer bankrekeningen te laten openen en het geld af te nemen.¹

Gedwongen prostitutie

Gedwongen prostitutie is wellicht de meest bekende vorm van mensenhandel. Het precieze aantal slachtoffers van deze vorm van mensenhandel is niet bekend. Bij het Coördinatiecentrum Mensenhandel (CoMensha) komen de laatste jaren steeds meer meldingen van slachtoffers binnen.² Deze toename zegt niets over de grootte van het probleem. Het zou kunnen dat dit mede tot stand is gebracht door toegenomen aandacht voor het onderwerp (mediacampagnes), geprioriteerde (keten)aanpak en verbetering van de signalering van slachtoffers van mensenhandel. Uit cijfers van de [Nationaal Rapporteur Mensenhandel](#) blijkt dat in de jaren 2007-2009 ongeveer de helft van alle geregistreerde slachtoffers mensenhandel is uitgebuit in de (vergunde) seksindustrie. Ook de arbeidsomstandigheden van de prostituee zijn over het algemeen ongunstig. Vaak hebben ze te maken met (bedreiging met)

geweld, lichamelijke en/of geestelijke mishandeling, verkrachting, sociaal isolement en financiële uitbuiting.

INTEGRALE AANPAK & KETENPARTNERS

Een effectieve aanpak van mensenhandel valt of staat met een goede samenwerking van de ketenpartners. Bij de aanpak zijn veel veiligheidspartners betrokken zoals de Rijksoverheid, gemeenten (GGD), politie, de KMar, het Openbaar Ministerie, de Belastingdienst en de SIOD.

De gemeente heeft, samen met haar partners, de taak om mensenhandel op lokaal niveau te voorkomen en te bestrijden en de verwevenheid van onder- en bovenwereld tegen te gaan. Naast de strafrechtelijke aanpak zijn de bestuurlijke, preventieve en fiscale aanpak van groot belang. De traditionele driehoekspartners kunnen het probleem echter niet alleen oplossen. Samenwerking en informatie-uitwisseling met andere partijen zijn van cruciaal belang ten behoeve van afstemming over de aanpak op regionaal niveau. Samenwerkingsverbanden zoals de RIEC's leveren een belangrijke (regionale) bijdrage aan deze aanpak. De RIEC's zijn opgericht om gemeenten te ondersteunen bij o.a. de bestuurlijke aanpak van mensenhandel en treden op als informatieknooppunt en expertisecentrum. Daarbij kunnen zij ook de samenwerking tussen de partners bevorderen.

Bob Peters, beleidsmedewerker bij het Regionaal Informatie en Expertise Centrum (RIEC) Rotterdam-Rijnmond:

“We hebben gemerkt dat gemeenten op dit moment soms, meestal onbewust, een faciliterende rol spelen bij criminele activiteiten op het gebied van mensenhandel. Dat gebeurt bijvoorbeeld doordat er sprake is van mensenhandel in inrichtingen waarvoor vergunningen zijn afgegeven. Dit zou niet moeten gebeuren. Dit raakt ook aan de integriteit van de overheden. Het is van groot belang dat gemeenten beseffen dat zij middelen hebben op het gebied van preventie, signalering en hulpverlening, maar ook voor het opwerpen van barrières om mensenhandel tegen te gaan.”

¹ In het jaarverslag 2010 van het Coördinatiecentrum Mensenhandel (CoMensha) is 210 keer sprake van de indicator ‘Loverboymethode’.

² In 2010 zijn bij CoMensha volgens het jaarverslag 933 (mogelijke) slachtoffers van mensenhandel aangemeld. Dit is een stijging van ongeveer 10 procent ten opzichte van 2009.

Versie oktober 2011

GEMEENTE ALS REGIEHOUDER

Gemeenten spelen een cruciale rol in de aanpak van mensenhandel. Zij hebben direct de middelen op het gebied van preventie, signalering, hulpverlening³ en handhaving, maar kunnen ook barrières opwerpen om mensenhandel tegen te gaan. Vooral dat laatste is belangrijk. Het zijn namelijk de gemeenten die vergunningen afgeven, regels kunnen stellen voor meerdere inschrijvingen op hetzelfde adres in het GBA, bestemmingsplannen maken, dwangsommen kunnen opleggen en panden kunnen sluiten. Een criminele organisatie die zich bezighoudt met mensenhandel moet eerst een aantal hindernissen nemen om met de criminele activiteiten te kunnen starten. In deze contactmomenten met de bovenwereld liggen mogelijkheden om barrières op te bouwen en om signalen mensenhandel te herkennen.

WIE KAN VORMEN VAN MENSENHANDEL SIGNALEREN?

- Bouw- en woningtoezichthouders die huisvesting controleren kunnen op slechte huisvesting van arbeiders stuiten die mogelijk gepaard gaat met uitbuiting;
- Brandweerblieden die woningen en bedrijven controleren kunnen op slechte huisvesting of erbarmelijke omstandigheden van arbeiders stuiten;
- Gemeentebambtenaren kunnen bij aanvragen van vergunningen en garantstellersverklaringen signalen opvangen;
- Medewerkers in het domein van werk en inkomen kunnen vermoedelijke malafide bedrijven of vermoedelijke slachtoffers (bijvoorbeeld bij uitkeringsaanvragen) signaleren;
- Medewerkers in het sociale domein kunnen eveneens vermoedelijke slachtoffers aantreffen (voorbeelden: de GGD (uitvoeren van SOA-controles), daklozenopvang, jeugdhulpverlening);
- Medewerkers in het veiligheidsdomein (bijvoorbeeld controleurs prostitutie) kunnen bij toezicht en/of (integrale) controles in aanraking komen met situaties die duiden op vormen van mensenhandel;

---

³ Gemeenten hebben ook een rol bij de opvang van slachtoffers van mensenhandel. In een aantal gemeenten zijn opvangplaatsen aanwezig. Mocht een gemeente geconfronteerd worden met (potentiële) slachtoffers van mensenhandel, dan kan deze gemeente voor informatie over de opvang en haar rol terecht bij CoMensha.

- Medewerkers overlastmeldpunten (bijvoorbeeld overlastmeldingen over massagesalons);
- Medewerkers van Publiekszaken kunnen geconfronteerd worden met signalen van mensenhandel, bijvoorbeeld bij meerdere GBA-inschrijvingen op hetzelfde adres of met inschrijvingen door personen die bij de inschrijving begeleid worden en zich afhankelijk opstellen.

HOE KAN IK MENSENHANDEL SIGNALEREN?

Aan de hand van verschillende signalen is te herkennen of er in uw gemeente sprake is van mensenhandel. Onderstaande indicatoren kunnen signalen van mensenhandel zijn. Het betreft een opsomming van voorbeelden die vanzelfsprekend niet allemaal tegelijk op hoeven te gaan.

- Meervoudige afhankelijkheid
  - o Een werkgever regelt zelf huisvesting, kleding, vervoer voor (een) medewerker(s);
  - o Het slachtoffer beschikt niet over een eigen woonruimte en overnacht op de werkplek;
  - o Het slachtoffer heeft schulden;
- Sterke inperking basisvrijheden van de betrokkene
  - o Het slachtoffer kan of mag geen contact hebben met de buitenwereld;
  - o Het slachtoffer heeft geen beschikking over eigen identiteitspapieren;
  - o Het slachtoffer heeft geen beschikking over de eigen verdiensten;
- Werken onder zeer slechte omstandigheden
  - o Het slachtoffer ontvangt een ongebruikelijk laag loon;
  - o Het slachtoffer werkt onder gevaarlijke omstandigheden;
  - o Het slachtoffer maakt uitzonderlijk lange werkdagen of werkweken;
- Aantasting van de lichamelijke integriteit
  - o Bedreigd of geconfronteerd met geweld;
  - o Chantage of bedreiging van familie;
  - o Dreiging met of daadwerkelijke toepassing van geweld, het dragen van sporen van lichamelijke mishandeling;

Versie oktober 2011

- Kenmerken die duiden op afhankelijkheid van de exploitant (tatoeages of voodoo materiaal);
- Uitbuiting is niet incidenteel
  - Het afwisselend op verschillende plaatsen werken.

WAAR KUNNEN SIGNALEN MENSENHANDEL GEMELD WORDEN?

Lokale keten?

Diverse gemeenten hebben in samenspraak met partners een ketenaanpak Mensenhandel opgezet. Vaak wordt er ook een lokaal of regionaal meldpunt (bijvoorbeeld een e-mailadres) ingericht waar de signalen van mensenhandel gemeld kunnen worden. Ook zijn er diverse lokale meldpunten Loverboys.

Beschikt uw gemeente ook over een lokaal meldpunt voor signalen mensenhandel? Meldt u de signalen dan daar.

Melden van (acute) signalen kan altijd bij de politie en de hulpverleningsinstanties.

Landelijke routing

Bij het ontbreken van een lokaal meldpunt, kunnen signalen mensenhandel als volgt worden gemeld:

- bij het regionale politiekorps (alle signalen mensenhandel)
- bij het meldpunt van het ministerie van SZW: IKP@minszw.nl (enkel arbeidsuitbuiting)

De politie en de SIOD geven de signalen door aan het landelijke meldpunt van het Expertisecentrum Mensenhandel en Mensensmokkel (EMM).

TOOLS GEMEENTEN

Er zijn verschillende instrumenten en bevoegdheden die gemeenten in kunnen zetten om mensenhandel tegen te gaan. Het voeren van effectief (prostitutie)beleid (vergunningplicht voor het exploiteren van een seksbedrijf) en de integrale handhaving daarvan is van groot belang. De wet Bibob geeft mogelijkheden om een integriteitstoets uit te voeren.

Daarnaast bestaan er nog meer bestuurlijke mogelijkheden om invloed uit te oefenen, zoals met behulp van bestemmingsplannen, aanpassing van de APV, het sluiten van panden en weigeren of intrekken van exploitatievergunningen.

Voor een uitgebreide beschrijving van de sanctiemogelijkheden verwijzen wij u graag naar de “Uitvoeringsmap bestuurlijke aanpak Mensenhandel” van de RIEC’s (verkrijgbaar via uw RIEC), ‘[Handreiking ketenregie en bestuurlijk toezicht in de vergunde prostitutiesector](#)’ en het handboek ‘[Bestuurlijke Aanpak Georganiseerde Criminaliteit](#)’. Deze is gratis te bestellen of te downloaden op de website van het CCV.

HET CCV EN DE RIEC’S

Het CCV werkt landelijk en informeert gemeenten en ketenpartners over het bestaan en herkennen van mensenhandel (in brede zin) en maakt hen bewust van de (bestuurlijke) mogelijkheden om mensenhandel te bestrijden. Naast de expertise over het onderwerp mensenhandel beschikt het CCV over een landelijk netwerk en organiseert het CCV verschillende activiteiten om partijen met elkaar te verbinden. Ook voor advies op maat over het onderwerp mensenhandel kunt u terecht bij het CCV.

Het CCV beschikt over verschillende webdossiers, waaronder [mensenhandel](#), [loverboys](#), [arbeidsuitbuiting](#) en [prostitutiebeleid](#). Naast handreikingen aan het bestuur, vindt u hier ook initiatieven en praktijkvoorbeelden van gemeenten (in samenwerking met partners).

Met de maandelijkse [nieuwsbrief Bestuurlijke Aanpak](#) houdt het CCV u onder meer op de hoogte van de laatste ontwikkelingen op het gebied van mensenhandel, prostitutiebeleid en de bestuurlijke aanpak van andere criminele praktijken.

De RIEC’s zijn het regionaal informatieknoppunt en expertisecentrum voor de versterking van de bestuurlijke aanpak van mensenhandel. Zij zijn het directe aanspreekpunt voor gemeenten. De RIEC’s bieden ondersteuning en faciliteren bij het bevorderen van kennis over en bewustwording van

Versie oktober 2011

mensenhandel, het vormgeven van de bestuurlijke aanpak, het opwerpen van barrières tegen verwevenheid tussen onder- en bovenwereld en de bestuurlijke aanpak in concrete casuïstiek. Ook ondersteunen en faciliteren de RIEC's de samenwerking tussen de diverse ketenpartners. Deze activiteiten maken nadrukkelijk onderdeel uit van een brede geïntegreerde aanpak van mensenhandel op lokaal, regionaal en landelijk niveau.

In 2011 organiseren het CCV en de RIEC's gezamenlijk regionale bewustwordingsbijeenkomsten voor gemeenten.

MEER INFORMATIE

Voor vragen en/of opmerkingen kunt u contact opnemen met uw RIEC of het CCV ([MARIKE VAN DEVENTER](#))

Regionaal Informatie en Expertise Centrum (RIEC)

www.riecnet.nl

Het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV)

T (030) 751 67 00

F (030) 751 67 01

E info@hetccv.nl

www.hetccv.nl/mensenhandel

www.hetccv.nl/arbeidsuitbuiting

www.hetccv.nl/prostitutiebeleid

www.hetccv.nl/loverboys